

NANSENSGADE

Nansensgade hører til Københavns nyere slum. Den blev anlagt efter militæret havde frigivet området lige uden for Nørrevold i 1870. Gaden er *ikke* navngivet efter den jødiske Nansen-familie. Mendel Levin Nathanson (1780-1868), national-økonom og redaktør af *Berlingske Tidende*, lod sine børn døbe og antage det mere dansk-klingende navn Nansen. Ét af hans børnebørn var forfatteren Peter Nansen (1861-1918), som blev gift med Betty Müller og dermed blev til Betty Nansen.

Nej, Nansensgade er opkaldt efter Hans Nansen (1598-1667), borgmester i København under belejringen i 1658-60. Det havde ellers været meget passende med et jødisk ophav, da netop Nansensgade blev én af de få gader uden for Københavns gamle slum, som blev hjemsted for den jødiske ghetto.

I Cordt Traps undersøgelse 'De russiske Jøder i København' (*Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1912) nævner han ni gader, hvor der bor mere end 50 russiske jøder:

	Personer	Husstande
Nansensgade	136	37
Borgergade	125	30
Peder Hvidtfeldtstræde	108	18
Adelgade	88	19
Åbenrå	87	19
Pilestræde	79	17
Vognmagergade	65	16
St. Pederstræde	62	15
Rosengården	58	13

Disse ni gader rummede i folketællingen fra 1911 50,5% af de indvandrede jøder og 49% af husstandene. Nansensgade var i den tidlige fase af den russisk-jødiske indvandring altså en slags hovedstrøg, en rolle, som Borgergade eller Adelgade siden overtog. Efter 1920 begyndte jøderne at flytte til det ydre Nørrebro – og de mere velsituerede til Østerbro.

I 1911 skrev dagbladet *Riget* to artikler kaldet 'Københavnske Ghetto-Billeder' (19.-20.7.11). Den første artikel åbnede således:

"Hvis man en af disse varme Sommeraftener gaar sig en Tur i Omegnen af det nu halvt nedrevne Vognmagergadekvarter, i Nansensgade eller Dronningens Tværgade-Kvarteret, saa hænder det ikke sjældent, at man møder en Figur, der et Øjeblik faar en til at studse. Det er en gammel Mand, klædt i brun Kaftan; paa Hovedet bærer han en slags persisk Lammeskinds-Kattsjula [en hue], under hvilken et endnu kulsort Haar ringler sig frem i lange Proptrækkerkrøller. Det er den livagtige Ahasverus eller Typen paa en rigtig Holbergsk Ach-wai-mir-Jøde."

– EN GADE I GHETTOEN

Journalisten besøgte bl.a. Nansensgade 21, hvor der var "et jødisk Naadlerværksted, hvor to unge mænd fra Kijef forsørger hele deres Familie ved at sy Overlæder til Skomagere her i Byen. Samme Steds [i opg. D, st.], findes en anden Virksomhed, Indvandrerbladet "Das Wochenblatt"s Trykkeri." Her lå nemlig det første jiddishe trykkeri i Danmark. Jiddish skrives og trykkes med hebraiske bogstaver, og det var først, da den 21-årige Josef Litischewski havde været her så længe, at han havde sparet sammen til en 'fluesmækker' og noget hebraisk sats, at han kunne realisere sin drøm om et ugeblad på sit modersmål. Søndag den 21. maj 1911 udsendte han det første nummer af *Der vokhen blat*, som det skrives på jiddish (dog med hebraiske tegn fra højre til venstre). Det var et fire-siders blad i avis-format. Det præsenterede sig som "et uafhængigt ugeblad" – fra nr. 3 udvidet med ordet "progressiv" – og med "den første jiddishe avis i Skandinavien". Bladet kostede 10 øre i løssalg og 4 kr. i årsabonnement. Han havde kun trykkemaskine og sats til en halv side og måtte således trykke bladets fire sider af otte gange. *Vokhen blat* udkom 1911-1914 og 1915-1921, men der udkom også andre blade. Bl.a. udkom fra slutningen af 1911-1912 det konkurrerende ugeblad *Di yugend-shtime* med undertitlen "a progresiv-frayzinnige vokhen-shrift". Det blev redigeret af Samuel Beilin, som boede i Nansensgade 66, 2. sal o.g.

En af Litischewskis familie, B. Litischewski reklamerede med, at han fra Nansensgade 21 B solgte honning til halv pris, selvom den var første classes og meget smagfuld. Han er sandsynligvis identisk med Benjamin Litischewski, som også var bogbinder. Josef Litischewski blev i øvrigt bedstefar til den nuværende rabbiner Bent Lexner. Artiklen i *Riget* skrev også, at der alene i nr. 21 boede over 50 jødiske familier. Hvordan det harmonerer med folketællingen ovenfor er ikke godt at vide, men sandsynligvis boede der en del ulovlige immigranter, som ikke lod sig tælle i Folketællingen.

Der var andre handlende i gaden. Den 15. februar 1912 åbnede således i Nansensgade 67 en købmandsbutik. Det var Aharon Bershtayn, som regnede med "at enhver ville blive tilfreds med at besøge hans butik".

I Nansensgade 32 var der et mødelokale, hvor de russisk-jødiske studenter i 1915 holdt deres møder. Samme sted holdt Den jødiske Nationalskole til fra 1916. Nationalskolen var blevet til som et alternativ til de to dansk-jødiske skoler, Mosaisk Drengeskole og Carolineskolen. Her var det tanken at undervise på jiddish og i moderne ikke-religiøse sager. Men skolen blev overtaget af folk som stod Mosaisk Troessamfund nær og lavet om til en religionsskole for indvandrerbørnene.

Endelig bør vi nævne, at der i 1917 blev dannet en Bank for jødiske håndværkere og Småhandlende, som eksisterede – og var en succes – i et par år, indtil der kom en ny banklov, som den ikke kunne leve op til. Banken holdt til hos formanden for bestyrelsen J.R. Wulff i Nansensgade 66, 3. sal, hvor han holdt åbent hver dag mellem 5 og 7. Det skrev han i hvert fald i en annonce i 1917, men der har nu nok været lukket om lørdagen. *Social Kritik* bliver i dag lavet i samme opgang, dog i kælderens.